

CONSORT ZENEI ALAPÍTVÁNY

PRO VERO ARTE

2600 VÁC, DOMBAY U. 2.

INFORMÁCIÓ: (30) 452 65 79 | LACHEGYIMRE@INVITEL.HU | WWW.CONSORT.HU

ALIENTO SERÁFICO

Baroque Chamber Music from Italy & Spain

Előadók

Sonora Hungarica Consort

Lachegy Imre – blockflöte

Eredics Salamon – blockflöte

Károly Edit – szoprán

Patay Péter - kontratenor

Bednarik Anasztázia – orgona

Kovács Katalin – csembaló

Szászvárosi Sándor – viola da gamba

Ölveti Mátyás – viola da gamba

Műsor

Diego Ortiz: Recercada quinta

Diego Ortiz: Recercada segunda

Diego Ortiz: Recercada segunda sobre O felici occhi mei

Dario Castello: Sonata prima a 2

Dario Castello: Quarta sonata

Girolamo Frescobaldi: Canzona nona

Bartolome de Selma y Salaverde: Canzona

Bartolome de Selma y Salaverde: Vestiva i colli

Georg Friedrich Händel: Nel dolce dell' oblio

Antonio Vivaldi: All' ombra di sospetto

Georg Friedrich Händel: Mi palpita il cor

A lemezről

Az *Aliento Seráfico* cím spanyolul „angyali leheletet” jelent. A címválasztás nem véletlen, ugyanis a lemezműsor olasz és spanyol szerzők műveiből áll, s tudjuk, hogy ebben az időszakban, azaz a barokk korban Spanyolország és Itália területén, mind a nagy földrajzi felfedezéseknek köszönhető gazdagság, mind pedig az ellenreformációhoz kapcsolódó szellemi fellendülés miatt különösen virágoztak a művészetek. Ha a barokk zenéről beszélünk, mindenekelőtt Bachra és a nagy német és angol mesterekre, vagy Vivaldira gondolunk, esetleg a francia barokkra, a Versailles hatalmas báltermébe íródott táncokra és szvitekre. A spanyol barokk azonban egyáltalán nem marad el északibb rokonaitól. A lemez első része az olasz és a spanyol barokk instrumentális irodalmából merít, főként rövid, egytétéles, a kor vokális zenéjének eszközeit használó recercadákat (*ricercar*) és *canzonákat*.

A lemez második felében három kantáta hallható, amely a kor jellegzetes vokális műfaja volt (több tétéles, recitativokból és áriákból álló, hangszerkíséretes mű). Az elhangzó kantáták szerzői

Antonio Vivaldi és – egyfajta kivételként – az Angliában élt nagy német zeneszerző, Georg Friedrich Händel.

A Sonora Hungarica Consort harmadik lemezén az együttes állandó tagjai (Lachegyí Imre – blockflöte, Kovács Katalin – csembaló és Szászvárosi Sándor – viola da gamba) mellett Károly Edit szoprán- és Patay Péter kontratenor-énekes működik közre. Az első, instrumentális blokkban csembaló helyett Bednarik Anasztázia játszik orgona continuo-n. Castello Sonata primájában és Frescobaldi Canzona nonájában Lachegyí Imre mellett Eredics Salamon blockflötéz, aki fiatal kora ellenére a Sonora Hungarica Consort számtalan koncertjén és már az előző lemezen is játszott. Viola da gambán pedig Ölveti Mátyás működik közre, akit leginkább csellistaként ismerhetünk az Accord vonósnégyes tagjaként.

A lemez a Consort Zenei Alapítvány első kiadványa, amely a Csuka Gabona Kft., Dr. Beer Miklós váci megyéspüspök úr és Dr. Bóth János, Vác Város polgármestere nagylelkű támogatásával valósulhatott meg. A felvétel helyszínéül szolgáló váci Ferences templom és a felvételhez használt kiváló csembaló rendelkezésre bocsátásáért főtisztelendő Bokros Levente templomigazgatónak és a Pikéthy Tibor Zeneművészeti Szakközépiskolának tartozunk köszönettel.

Műsorismertető

Lemezünk első részében a 17. század elejének hangszeres zenei műfajaiból válogatunk, amelyek a kor vokális zenéjének mintáit veszik alapul, és annak kifejezőeszközeit alkalmazzák. A recercada (ricercar) szonáta és a canzona sokszor elmosódó műfaj-határokkal, sokszor felcserélt műfaj-megjelöléssel a 17. század elején alakulnak, befolyásoltatva a kor gyorsan fejlődő hangszerparkjának adottságaitól, az előadók és hallgatók igényeitől és a nagy ütemben változó zeneműnyomtatás adta lehetőségektől. A felvétel második részében a vokális zenéhez lépünk, kitekintve a kor egy másik jellegzetes fejlődési szakaszára, a kialakuló kora - 18. századi kantátára.

Diego Ortiz (1510? - ?) nevét az 1553-ban Rómában megjelent *Tratado de glosas sobre cláusulas y otros géneros de puntos en la música de violones* című munkájával írta be a zenetörténet lapjaira. Ez volt az első olyan nyomtatott zenemű Európában, amely a kor hangszeres improvizációjának gyakorlatát vonós hangszerre (viola da gamba) és gitárra (tecla) rögzítette és dokumentálta. E gyakorlat a *Tratado* megjelenésekor már csaknem száz éves volt, a reneszánsz ókori mintákra visszavezetett hangzásideálját és előadói gyakorlatát testesítette meg: egy ismétlődő basszus fölé sugalmazottan improvizált stílusú, virtuóz dallamot játszott, vagy egy más műben szereplő szólám ugyancsak rögtönzészzerű variációit szólaltatta meg. A mű azért történeti jelentőségű, mert ez nyitotta meg azon kiadványoknak a sorát, amelyek az addig a hivatásos zenészek privilégiumának tartott játékmódot feltárta, rendszerezte és a műkedvelő muzikusok számára is közzétette. Lemezünk első két darabja ebből a gyűjteményből szól. A *Recercada quinta* és a *Recercada segunda* a kor elterjedt, népszerű ismétlődő basszus-dallamaira, a *romanesca*ra és a *ruggierora* épül.

Az európai zene legjelentősebb változása a kora 17. századi Itáliában ment végbe. A 'stile moderno' alapvetően megváltoztatta a zeneszerzők céljait és a zenehallgatók igényeit. A hangszeres

zene is, bár szöveg nélkül, szinte szavakat, mondatokat, gondolatokat – és érzelmeket – tolmácsolva követte e célokat. A modern stílus egyik szellemi központja a Claudio Monteverdi művészeti vezetése alatt működő velencei Szt. Márk székesegyház zenei műhelye volt. Az 1620-30-as években itt működött a hangszeres muzikusok vezetőjeként Dario Castello is. Életéről ennél többet nem is tudunk, talán az 1630-as pestisjárvány áldozata lett, amikor a város lakossága kétharmadával csökkent. Castello szonátái nem vethetők egybe a 18-19. század hasonló műfaj-megjelölésű műveivel. A canzonával rokon hangszeres műfaj neve azt a zeneszerzői előírást fogalmazza meg, hogy a cím után következő darabot nem énekelni, hanem játszani kell (sonare=hangszeren játszani). A szonáta történetének legelején járunk, még jól érezhető az énekelt zene, a kantáta, az opera, a madrigál hatása. Castello is egytétéles, több részre tagolt műveket ad közre Velencében 1621-ben és 1629-ben. A szakaszok jól elkülönülnek egymástól és mindegyikük más zenei karaktert, hangulatot jelenít meg. A részek hangnemei is változatosak, ezekben az évtizedekben alakul ki a hangnemek jellege, és az a tradíció, hogy egy mű egy adott hangnemben szóljon meg. Egyre következetesebb a gyors – lassú – gyors szakaszok sorrendje is, később ezekből alakul ki a szonáta három elkülönülő tétele.

Girolamo Frescobaldi (1583-1643) életműve az európai billentyűs zene egyik legkiemelkedőbb teljesítménye. Alkotásai és virtuóz előadói képességei óriási hatással voltak az őt követő nemzedékekre. Számos közreadott művei közül egyiknek előszavában részletesen leírja művei előadásának módját. Ez a leírás évszázadokig hivatkozási alapként szolgált az előadóknak és kutatóknak egyaránt. A több hangszerrel előadható canzonákat tartalmazó gyűjteményt 1628-ban bocsátja útjára, és a kötetet 1634-ben teljesen átdolgozva újra megjelenteti. Ebből az antológiából került lemezünkre a Gualterina címet viselő mű (Gualterina női név). A hasonló címekek ellátott többi darab csak alkalmanként utal egy-egy ismert „slágerdallamra”, legtöbbször a szerző fantáziájának termékei, s 1-4 szólóhangszert alkalmaz basszus kísérettel. A Gualterina a basszussal kísért két magas fekvésű szólammal szólal meg.

Bartolome de Selma e Salaverde 1580 és 1590 között született valahol Spanyolországban. Ágoston-rendi szerzetesként kapta zenei képzettségét, és a dokumentumok szerint 1628 és 1630 között Innsbruckban szolgált Leopold főherceg kápolnájában. Neve később Velencében, és más hercegi udvarok jegyzékeiben bukkan fel, valamint egyetlen nyomtatásban is megjelent műve címlapján, 1638-ban Velencében: Primo Libro Canzoni, Fantasie et Correnti da suonar a 1, 2, 3, 4 voci con Basso Continuo. Az ajánlásban János Károly, lengyel és svéd főherceg neve szerepel, és a művek stílusában is érezhető a lengyel stílus. Ez valószínűsíti lengyel kapcsolatait; talán ott, vagy valahol Ausztriában halt meg. A lemezünkön szereplő mindkét canzona ebből a gyűjteményből való. A Vestiva i colli címet viselő mű az azonos című ismert madrigál szoprán- és basszus szólamára készült variáció, amely műfaj arra utalhat, hogy Selma zenei képzésében fontos szerepet játszott Diego Ortiz művészete, ugyanakkor jól ismerte a 17. század első évtizedeiben megjelent hasonló műveket tartalmazó itáliai kiadványok által képviselt műfaji jellegzetességeket is. A második, egy szólóhangszerre készült canzona a korai szonáta jegyeihez áll közelebb: több részes, páros és páratlan lüktetésű szakaszokkal, lassú és gyors tempóutalásokkal.

Georg Friedrich Händel az 1700-as évek elején már tíz éve a hamburgi zenei élet feltörekvő személyisége volt. 1706-ban Ferdinando de' Medici herceget követve Firenzébe utazott, ahol néhány hónapos tartózkodása alatt több világi kantátát komponált. A Nel dolce dell' oblio című

kantáta is ebben az időszakban keletkezhetett. A mű a tipikus négytételes olasz kantáta formáját követi, a recitativo – ária – recitativo – ária tételrend dramaturgiaiilag is segíti a mondanivaló kifejtését. Händel a recitativók magabiztos írásával már ekkor bizonyítja az olasz nyelv és az itáliai zenei nyelv mesteri tudását.

Antonio Vivaldi életművének jelentőségét elsősorban hangszeres művei adják. Számos operája, oratóriuma valamint egyházi és világi kantátája a 20. század elején történt újra-felfedezésig gyakorlatilag feledésbe merült. Egy kottagyűjtemény egyik fele egy kolostor felszámolásával került nyilvánosságra, másik fele egy zárkózott idős gróf hagyatékából került elő nagy nehézségek árán - Vivaldi összes fennmaradt művéről volt szó. 1939 szeptemberében mégis felhangozhatott néhány az akkor még alig ismert Antonio Vivaldi művei közül.

A lemez befejező száma Georg Friedrich Händel *Mi palpita il cor* című kantátája. A mű a kor szokásainak megfelelően több hangszerelésben, sőt, több szövegváltozatban is elkészült. Valószínűnek látszik, hogy az első verzió Händel londoni tartózkodása elején keletkezett, de zenei anyagát a későbbi Sámson c. oratóriumban is felhasználta. A szerző négyszer dolgozta fel a szöveget, szoprán és alt, obligát hangszeres és szólóének változatban is. A feldolgozások közül az egyik a HWV 106-os kantátának az átdolgozása. E változatok a barokk zeneszerzők rugalmasságát bizonyítják, és azt az általános érvényű elvet, hogy egy mű tartalmát több megjelenési forma is vissza képes adni. Ez a gyakorlat pedig a korabarokk művek improvizációs hagyományában gyökerezik. Lemezünkön a mű alt változata szólal meg, az obligát kísérszólóamat a furulya játssza.

Klembala Géza

Lemez adatok

A felvétel 2006. június 30. - július 2. készült a váci Ferences templomban.

Hangmérnök: Gál Gergely / Clivis Media

Zenei rendező: Patay Péter

Zenei rendező (18-20. szám): Kecskés Ádám

Borító: Lachegy Máté

Producer: Lachegy Imre

A borítón:

Giovanni Antonio Canale (Canaletto) (1697 -1768)

Grand Canal, Looking East from the Campo San Vio (1723-24)

Olaj, vászon, 140,5 x 204,5 cm

Thyssen Bornemisza Collection, Madrid

C & P 2006 Consort Zenei Alapítvány

CF 005 0608